

PRIKAZI, IZVJEŠTAJI, BILJEŠKE.

NAUČNI RAD BUGARSKOG BOGOSLOVSKOG FAKULTETA U SOFIJI

Prof. A. Živković

Profesori bugarskoga bogoslovskog fakulteta u Sofiji izdaju svake godine među godišnjim sveučilišnim izdanjima svoj **Godišnjak**, u kojemu objelodanjuju svoje naučne radove. Za ovu akademsku godinu ulazi taj Godišnjak u svoje XVII. godišće. Po osobnom poznanstvu s prof. za pravoslavno moralno bogoslovlje G. St. Paševom uspjelo mi je, da njegovim posredovanjem izmijenimo nekoliko godišta naše »Bogoslovske Smotre« za jednak broj Godišnjaka njihovoga fakulteta. Ozbiljan i stručan rad što se nije na stranicama tih Godišnjaka, zaslužuje u punoj mjeri, da bude poznat među našim bogoslovskim krugovima. Iznijet ću s toga ovdje sadržaj XIII. XIV. XV. i XVI. sveska Godišnjaka i prikazati ću ga čitateljima Bogoslovske Smotre« u uvjerenju, da će ovaj prikaz naići na simpatičan primitak.

I. Godišnjak XIII. (1935—1936) donosi ove radnje:

od prof. dr. N. N. Glubovskya: Krist — veliki svećenik pored Melhisedekovu, egzegetska analiza 7. glave poslanice sv. Pavla Židovima (str. 48).

od prof. Ivana Snjegarova: Stari trnovski crkveni kodeks, opisan i istumačen s faksimilima dokumenata (akti o izboru episkopâ, brakorazvodni akti, zadužbine, ostavine, i dr.).

od prof. Hr. Gjaurova: Evanđelje po sv. Mateju, opširna studija (str. 114) o životu i djelovanju sv. Mateja, vremenu i mjestu sastava evanđelja, svrsi, sadržaju, autenciji, prijevodu i pojedinostima koje ga karakterišu.

od prof. Ivana Goševa: Stari zapisi i natpisi, iz rukopisa i starih knjiga povučeni povjesni, liturgični i bibliografski tekstovi i bilješke, kritički ponovno ocijenjeni uz dobre reprodukcije u tekstu. Ovo je četvrti svezak takova rada (str. 58).

od prof. arhim. Eftimija: Dvanajst glavnih naučnih pitanja o religiji i pitanje o njezinoj nadrazumskoj bitnosti. Rasprava obrađuje pitanje religije s povjesnoga, psihološkog, estetskog i metafizičkoga stanovišta; u svakom odsjeku podvrgava religiju analizi s obzi-

rom na izvor, vrijednost i bitnost njezinu. Završuje s iznošenjem naučno-bogoslovskeg stanovišta o objavljenoj religiji.

od prof. Dr. St. Cankova: Novi podaci o povijesti i ustavu rilskog manastira (str. 50).

od prof. D. Djulgerova prvi dio rasprave: Razmišljaji o »Sofiji«, premudrosti Božjoj. Rasprava je napisana povodom osude izdane od strane pravoslavnih nadležnih faktora u predmetu naučanja prot. Sergeja Bulgakova, profesora dogmatike na ruskom bogoslovskom institutu u Parizu.

od prof. G. St. Paševa završetak rasprave pod naslovom: Carstvo (kraljevstvo) Božje. U ovoj je raspravi ispitaó autor ideju Božjega kraljevstva u njezinom značenju prema nauci Krista Gospodina, shvaćanju židovskoga naroda, propovijedanju sv. Ivana Krstitelja, te shvaćanju kako se ono odrazuje u djelovanju apostola, svetih otaca i crkvenih naučitelja. Dio I. je (str. 116) izašao u XII. svesku Godišnjaka. Nastavio je ovdje II. dio (str. 140), koji svojom aktuelnošću poradi primjene na život i prilike u suvremenom svijetu otkaçe u vrijednosti; autor naglasuje da je ideja Božjega kraljevstva o s n o v n a z a s a d a ne samo za život i spas pojedinca nego za život, napredak i spas narodâ, državâ, čovječanstva. Nema druge bolje ideje niti sretnijega pojmovanja o životu; kršćanstvo je u tom pogledu isključivo i superiorno iznad svake pojave modernog umovanja. To naročito dolazi do izražaja u 3. poglavlju, gdje autor ističe važnost ličnosti i u društvenom obziru, te u 4. poglavlju gdje podvrgava analizi teorije o redu, pravедnosti, vlasti u državi, formama vladavine, da na koncu takne najsavremenije probleme, što ih je naše vrijeme iznijelo i povuklo u raspravljanje: odnos države i Crkve, pitanje nacionalno, socijalno, moralno, pitanje rata, mira i dr. Za ispravno oblikovanje modernoga duha bugarske inteligencije svakako jedna veoma uporabiva i preporučljiva rasprava.

II. Godišnjak XIV (1936—1937) donosi:

od prof. Glubovski-a: Poslanica Židovima i povjesna predaja o njoj, kritički ispit i dokazi za Pavlovo autorstvo.

od prof. Dim. Djulgerova: Društvo »Dobri Samarjanin«, ovelika radnja (str. 114) u kojoj nam autor pruža jedan isječak iz suvremene domaće religiozne povijesti, utvrđujući da je karakter rečena društva sektarsko-montanistički i da će mu svršetak biti kao i starom montanizmu u Kristovoj Crkvi. Za upoznavanje vjerskih prilika na Balkanu zanimiv prikaz.

od prof. Hr. Gjaurova: »Evandjelje sv. Marka« (str. 76) potpun prikaz, apologija i karakter ovoga evandelja.

poput radnje u prošlogodišnjem Godišnjaku o evanđelju sv. Mateja.

od prof. Hr. Dimitrova: Vjeronaučna obuka u suvremenoj državi (str. 58) ispitivanje o stanju vjerske obuke najprije u velikim evropskim, zatim u malima i konačno u susjednim pravoslavnim državama, s jasno formulovanim zahtjevima, da u tom pogledu treba u Bugarskoj mnoge stvari popraviti i uputiti drugim povoljnijim pravcem.

od prof. Ivana Goševa nastavak njegovih: Starih zapisa i natpisa kao V. svezak (str. 56) s nekoliko fototipijskih reprodukcija.

od prof. arhim. Eftimija Sapundžijeva vrlo zanimiva rasprava: Parlamentarizam i manjak odgovornosti u bugarskoj pravoslavnoj crkvi (str. 38), gdje se autor tuži na »parlamentarizam« u bugarskoj crkvi, ispituje i kritikuje »Osnovu bugarske pravoslavne crkve« iz god. 1934. u kojoj se nalazi po koji taj odsjek što nije u skladu s pravim i korisnim razvojem po život bugarske narodne crkve; napose dotiče pitanje sudjelovanja države, svećenstva i puka kod izbora metropolite i crkvenoga zakonodavstva.

od pr. doc. G. I. Šavelski-a: Prorok Jeremija i njegovo doba, u glavnom iscrpno iznesen povjesni materijal za ocjenu onoga vremena, moralnih i socijalnih prilika u svim klasama, te veliki naponi Jeremijini da zaustavi katastrofu što se približavala narodu.

U ovom je godištu otštampana rasprava prof. St. Cankova: Narod, država, svijet i crkva na pravoslavnom istoku kao teološki problem (str. 70). Tu se autor najprije zabavlja problemom: što je nacija u vezi s religijom, s ekumenskim pitanjem; zatim raspravlja o načelnom stavu crkve prema državi, potom o misiji crkve u svijetu, o njezinoj zadaći u suvremeno doba, sve s obzirom na pravoslavni istok. Rasprava je čitana na svjetskoj konferenciji »za praktično kršćanstvo« u Oxfordu (1937.), a ovdje je otisnuta u njemačkom i bugarskom jeziku.

III. Godišnjak XV. (1937—1938.) ima nekoliko i za nas napose vrijednih priloga:

od prof. Ivana Snjegarova: Skopska eparhija, osvrt i napomene (str. 132) na djelo »Skopska mitropolija« od Srbina profesora R. Grujića. Tu se prof. Snjegarov kritički zalaže za teze: da Slaveni nisu došli u Dardaniju istom oko 695. nego mnogo ranije, da sv. Klement i sv. Naum nisu »balkansko-slavenski učitelji« nego bugarski stvaraoci kulture, da ni stanovništvo ni duh njegov u onim krajevima nikada nije bio srpski nego bugarski, da ni ohridski patrijarhat ni makedonski samostani nisu bili nosioci grčkoga duha.

od prof. Ivana S. Markovski: Starozavjetni apokrifi i pseudoepigrafi. Ova radnja nije za bugarsku javnost zanimiva samo sa strogo naučnog gledišta kad iznosi apokrife Staroga Zavjeta, nego i s narodno-povjesnoga kad pokazuje vezu bogumilskih knjiga s tim starozavjetnim apokrifima. Autor ih obrađuje u 4 dijela: pjesnički, povjesni, proročki i filozofski apokrifi. Knjiga opsiže 156 strana.

od prof. Ivana Goševa imamo također opsežnu radnju od naročite važnosti za našu nauku pod naslovom: *S v. b r a ć a Ć i r i l i M e t o d*, materijal iz rukopisa sinodalnog crkvenog muzeja u Sofiji s fotografskim reprodukcijama (str. 160). Neki su tekstovi prvi put objelodanjeni, među njima i pjesma (»Oblast prijemša...«) varijanta slične pjesme iz praških glagolskih fragmenata. S liturgičkog i povjesnog gledišta svakako važna publikacija.

od prof. St. Paševa je u ovom godištu njegova vrlo aktuelna i solidno izrađena rasprava pod naslovom: *E t i ć n a d r Ź a v a* (str. 174). S gledišta sociološkoga i s gledišta kršćanskoga morala autor je u ovoj svojoj knjizi nanizao misli, koje mu ovo djelo vrstaju među važne suvremene publikacije. Na mjestima otvoreno i oštro kritički izneseno svoje mišljenje, osniva na načelima Kristova evanđelja i Njegova morala, tvrdeći: da se čitav svjetski društveni politički, ekonomski i kulturni život naroda ne će i ne može uspješno zbližiti niti harmonično uskladiti osim na iznesenim načelima. Državni egoizam (individualizam) nužno vodi do međusobnih sukoba. Prvo poglavlje razmatra državu kao historičku realnost; sam juridični karakter njezin nije dostatno tumačenje, valja je uzeti kao spiritualno-moralno cjelinu i s toga stanovišta shvaćati. Drugo poglavlje razmatra pojedinačne državne reorganizacije u Evropi, političko stanje u Jugoslaviji za diktature, u Rumunjskoj, Grčkoj i dr. Napose je tu govor o strujanjima u Italiji, Njemačkoj i Rusiji. Danas su ta razmatranja dobila već neku korekturu uslijed nagla razvoja događaja u spomenutim državama. Treće poglavlje razmatra bugarske prilike; četvrto: anti-socijalne pokrete i nauke u poredbi s kršćanskim shvaćanjem; peto: postavlja etičke osnove jedne idealne države. — U ovom preglednom izvještaju nije mi moguće potanko ulaziti u čitavu ovu raspravu, ona zaslužuje posebnu pažnju.

od priv. doc. Saveljski-a je radnja: *R u s k i m a n a s t i r i p r i j e r e v o l u c i j e* (str. 40), a od prof. Hr. Dimitrova: *N a ć e l o r a d a i v j e r s k a p o u k a, p o v i j e s t, t e o r i j a i p r a k s a t. z v. r a d n e š k o l e* (str. 42).

IV. Godišnjak XVI. (1938—1939.) predstavlja opsežan svezak koji donosi 6 radnja sve od već spomenutih profesorskih lića:

od prof. Gjaurova: Predgovor evanđelja sv. Ivana (str. 112) sa svim kritičkim opaskama ob ovom predgovoru, koji se po autorovu mišljenju može smatrati uvodom u čitavo sv. Pismo Novoga Zavjeta, gdje su ispostavljene osnovne ideje kršćanstva.

od prof. Iv. Snjegarova: Skopska eparhija, kao nastavak kritičkoga izjašnjavanja s djelom prof. Grujića. Prvi je dio objelodanjen u lanjskom Godišnjaku. Ovaj II. dio obuhvata 184 stranice opazaka i dokumenata i još nije završen. Predstavlja dakle jedan temeljit naučni obračun o uvijek spornom problemu između Srba i Bugara.

od prof. Ivana Markovski: Židovsko pitanje i Stari Zavjet (str. 86) jedna solidna rasprava, koja zauzima posve objektivno i ispravno stanovište kako u pitanju rasizma i antisemitizma, tako i u pitanju načete borbe protiv Staroga Zavjeta sv. Pisma.

od hon. docenta G. Šaveljski-a: Židovski nacionalizam u svijetlu Božje objave (str. 42) u kojoj zauzima negativno stanovište prema onom i onakovom židovskom nacionalizmu kako se u ovo najnovije vrijeme stao širiti.

od prof. Hr. Dimitrova: Vjersko obučavanje u suvremenoj crkvi; vrlo aktualna rasprava u kojoj se autor zalaže za novi »crkveni katekumenat«, t. j. za katolički apostolat, s razloga što je u naše doba na svim linijama Crkvi otežano njezino apostolsko djelovanje i uspješno širenje Božje riječi. Iscrpan povjesni pregled pokazuje što je u tom smislu učinjeno kod protestanata, kod katolika i kod pravoslavnih, te što bi još u domaćim prilikama trebalo učiniti.

od prof. St. Cankova je ovdje objelodanjena magistralska studija pod naslovom: Bugarska pravoslavna crkva od oslobođenja do današnjega vremena (str. 372); djelo koje za poznavanje svih pitanja iz oblasti bugarske crkve postaje neophodno nužnim pomagalom. I našim će ljudima ova knjiga prof. Cankova, vrsnog stručnjaka u pitanjima crkvenog prava pravoslavne crkve, biti od koristi. Razdijeljena je u dva glavna dijela: povjesni (»vrijeme i radnici«) i pragmatični (»ustav i život«). Za upoznavanje bugarskog crkvenoga života nema podesnijega suvremenog izvora.

Iz ovoga pregleda naučnih radova kroz 4 posljednje godine odmah je uočljivo, da bogoslovski fakultet sofijskog sveučilišta razvija zamjernu djelatnost, koja mu, kako doma tako i u stranom svijetu, samo može služiti na čast.